

Helsedirektoratet
Pb. 220 Skøyen
0213 OSLO

Deres referanse:
Vår referanse: 24/00002-3
Vår dato: 02.01.2024

Fellesorganisasjonen (FO)
Mariboegate 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
+47 919 19 916

E-post:
kontor@fo.no

Bankgiro: 9001.06.35674

Bankgiro kontingent:
9001.08.71394

Org.nr:
870 953 852 MVA

fo.no

FOs innspill til høringsutkast om bruk av bilder, lyd- og filmopptak i helse- og omsorgstjenesten

FO (Fellesorganisasjonen) er fagforeningen for sosialarbeidere. FO organiserer nærmere 36 000 barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere.

Utkastet til rundskriv om bruk av bilder, lyd- og filmopptak tematiserer ytringsfrihet fra flere perspektiver. Det er bra og helt nødvendig i en ny og digital tidsalder. Vi ønsker i den forbindelse å dele våre betraktninger rundt grenseoppgangen mellom ytringsfrihet, personvern og arbeidsmiljø, gjennom eksempler på deler av regelverket som bør konkretiseres i forbindelse med fotografering, film- og lydopptak i helse- og omsorgstjenestene.

Bruken av rundskriv i helse- og omsorgstjenestene

Rundskriv er nyttige oppslagsverk både de som anvender lovverket, for eksempel helsepersonell, og de som ellers må forholde seg til lovverket, eksempelvis pasienter eller pårørende¹. Rundskriv må være konkrete og lettfattelige. Vi mener utkast til rundskriv om bruk av bilder, lyd- og filmopptak i helse- og omsorgstjenesten mangler klargjørende eksempler på mulige situasjoner og lovhjemmel for potensielle løsninger. FO tror ikke rundskrivet slik det nå foreligger, vil bidra til å klargjøre hvordan pasienter, brukere, tjenesteytere og pårørende skal forholde seg til bruk av film/bilder/lydopptak i helse- og omsorgstjenestene.

Dilemmaer som kan oppstå

Det er mange tenkelige etiske- og faglige dilemmaer og utfordrende situasjoner som kan oppstå når personer på den ene siden skal få oppfylt sin ytringsfrihet gjennom å ta bilder/video/lydopptak og på den andre siden få ivaretatt sin personlige integritet og rett til privatliv gjennom å slippe å bli filmet/fotografert/tatt opp på bånd. I utkastet til rundskriv står det at virksomhetene selv må utarbeide rutinebeskrivelser for

¹ [Rundskriv – Regjeringen](#)

fotografering, film- og lydopptak i henhold til lovverk og rundskriv. FO mener imidlertid at overordnede retningslinjer for hvordan dette kan håndteres etter gjeldende regelverk i helse- og omsorgstjenesten, bør skisseres på et generelt nivå i det kommende rundskrivet. I det videre vil FO foreslå ulike scenarioer/dilemmaer vi mener kan være aktuelle å reflektere over- og drøfte mer inngående i ferdig rundskriv. Vi mener det er aktuelt å drøfte hvordan skillelinjene mellom lovmessighet og etiske- og moralske utfordringer kan være vanskelige å trekke opp. Her er noen eksempler:

- Pasient/bruker filmer, gjør lydopptak og/eller fotograferer tjenesteyter uten tillatelse og etterkommer ikke tjenesteyters ønske om at dette skal opphøre. Situasjonen vanskeliggjør-, men ikke umuliggjør tjenesteytingen.
- Pasient/bruker med samtykkekompetanse filmer, gjør lydopptak og/eller fotograferer en annen pasient/bruker uten samtykkekompetanse.
- Pasient/bruker uten samtykkekompetanse filmer, gjør lydopptak og/eller fotograferer en annen pasient/bruker uten samtykkekompetanse.
- Pasient/bruker finner ukjent filmklipp/bilder/lydopptak av seg selv i rollen som pasient/bruker, liggende på internett.
- Tjenesteyter filmer, gjør lydopptak og/eller fotograferer pasient/bruker med samtykkekompetanse.
- Tjenesteyter filmer, gjør lydopptak og/eller fotograferer pasient/bruker uten samtykkekompetanse, for eksempel i sosiale sammenhenger.
- Tjenesteyter finner ukjent filmklipp/bilder/lydopptak av seg selv i jobbsituasjon, liggende på internett.
- Pasient/bruker insisterer på å legge filmklipp/bilde/lydopptak av seg selv ut på internett selv om tjenesteyter vurderer at det ikke er tilrådelig mtp. innholdets karakter.

Spørsmål det er aktuelt å stille seg rundt disse dilemmaene/scenarioene, og som vil være nyttig i et rundskriv:

- Hvordan bør tjenesteyter forholde seg?
- Hvilke lover/regler kommer til anvendelse?
- Kan, og hvem har i så fall ansvar for, materiale som eventuelt blir spredt til venner og kjente- og/eller internett?
- Kan- og eventuelt hvor lenge, materialet oppbevares i eiers besittelse dersom hensikten ikke er at det skal deles med andre?
- Er det, og i så fall på hvilken måte, brudd på taushetsplikten?
- Hvordan stiller saken seg dersom den som fotograferes/filmes/tas opp på bånd eller som gjør opptak/fotograferer er mindreårig?

FO merker seg at rundskrivet tar opp noen av disse temaene, for eksempel taushetsplikt, men vi mener at dette må tydeliggjøres, settes opp mot lovverket og at handlingsalternativer blir skissert. Et viktig spørsmål knytta til taushetsplikt i denne sammenhengen, er eksempelvis hvordan tjenesteytere skal gå fram for å overholde både den passive- og aktive siden av taushetsplikten i et offentlig ordskifte hvor det ellers er kultur for å dele mest mulig interaktivt materiale med flest mulig personer. Bruk av Snapchat, TikTok, bildemeldinger og Instagram på vegne av- eller sammen med bruker/pasient kan være eksempler på slike situasjoner som kan by på etiske- og/eller lovmessige utfordringer.

Om retten- og muligheten til å ytre seg via bilde/film/lydopptak

Mange av problemstillingene knytta til fotografering, film- og lydopptak i helse- og omsorgstjenestene vil dreie seg om retten til privatliv og personvern, og retten til å slippe å bli filmet/avbildet/tatt opp på bånd dersom man ikke ønsker dette.

I dag er det sjelden mennesker anses som ikke samtykkekompetent på generelt grunnlag. Isteden vurderes personens samtykkekompetanse fra sak til sak og fra gang til gang. Det er ikke noe krav til samtykkets form. Det er likevel kjent at et samtykke som verken er skriftliggjort eller uttalt verbalt med tale, kan bli underkjent².

Slik FO leser høringsutkastet, kan teksten om samtykke forstås slik at dersom personen selv ikke har samtykkekompetanse om beslutninger omkring det å bli filmet/tatt opp på bånd/fotografert, så kan verken verge eller pårørende heller samtykke til dette. Skal regelverket tolkes slik, bør det presiseres tydelig i rundskrivet. Vi mener at en slik fortolkning kan føre til at utsatte grupper, som allerede er lite representert i det visuelle- og verbale offentlige ordskiftet, blir ytterligere marginalisert og mindre representert gjennom bilde/film/lyd. I et inkluderende samfunnsom vårt, må utsatte grupper få ta større plass enn de gjør i dag. En streng fortolkning av regelverket rundt samtykke til å bli fotografert/filmet/tatt opp på bånd, bidra til det motsatte.

Med vennlig hilsen

Marianne Solberg
Forbundsleder

Maria Strømman Berteig
Rådgiver

² [Er Statsforvalteren på kant med menneskerettighetene? - Stiftelsen SOR](#)